

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm III. Super eo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

centem agitur, ut ad Sedem Apostolicam accedant testificaturi, si autem non venerint, censuram suspensionis ab officio & beneficio incurrant ipso facto, quod si nec postea accesserint, excommunicationis & depositionis sententiam eisdem comminatur.

S Y M M A R I V M.

1. *Iudex Ecclesiasticus sub comminatione censurae precipere potest testibus, ut veniant ad testimonium ferendum, eamque inserere citatorio.*
2. *Gradatim per censuras aduersus contumacem procedendum.*
3. *In casu necessitatis possunt testes ex remoto loco ad tribunal euocari, expensis tamen eos producentis.*
4. *Extra casum necessitatis commissio fieri debet, ut testes in loco, ubi sunt, audiantur.*

1 **N**OTA I. Iudex Ecclesiasticus sub comminatione censurae, seu ipso facto, seu per sententiam incurrendae precipere potest testibus, quorum testimonium in causa civili necessarium est, ut veniant ad veritatem dicendam, & potest comminationem citatorio inserere, ut hic apparet, necesse tamen est, ut praecesserit aliqua inobedientia, aut contumacia alioquin inciuile esset censuram comminari, sicuti *Felin. hic notat. n. 2.*

2. **N**ota II. Congruum omnino est, ut iudex Ecclesiasticus aduersus contumacem procedat, prius per censuram suspensionis aut interdicti, Papa vero crescente inobedientia ac contumacia ad excommunicationem, denique ad depositionis poenam, ita notat gl. magna hic, cum ait, quod crescente contumacia crescere debeat & poena, sequitur *Antonius & Imola hic. n. 4. Felin. n. 1.*
3. **N**ota III. Si necessarium sit, testes quandoque ex loco remoto euocari possunt ad tribunal, sed debet id fieri expensis eius partis quae producere vult, iuxta *c. Statutum. 11. §. Pro ferendo. de rescriptis.* atque hoc casu,

si causa valde ardua sit, v.g. matrimonialis, aut graue periculum in mora existat, tum iudex Ecclesiasticus etiam nullam cognitam contumaciam, citatorio inferere posset criminatorem censuram, nisi die definito adsint, ut tradit *Abbas. in c. 1. not. 2. hoc tit.* si autem necessitas non postulet, tunc commissio fieri debet, ut testes in loco, ubi sunt, audiantur, ne frustra labores & expensae fiant.

CAPITVLVM III.

Super eo.

P A R A P H R A S I S.

Titius conueniebatur coram iudice super commisso crimine; ipse factum negat, quaeritur num testes, qui inter fuerant, ad testificandum cogendi sint. Respondet Papa, si factum notorium sit, opus non esse testibus, quia notoria probationem & iudicarium ordinem non requirunt, si autem notorium non sit, tum testes monendi sunt, ut veritatem dicant, non autem cogendi, nisi iudex intelligat eos aduersae partis timore a testimonio ferendo impediri, quanquam secundum humani juris rigorem indistincte cogi possint.

S Y M M A R I V M.

1. *Quae notoria sunt, non indigent probatione aut ordine iudicario.*
2. *In causis civilibus testes ordinariè cogi possunt à iudice, seu superiore.*
3. *Recensentur exceptiones, secundum aequitatem Canonicam recipitur excusatio testium, nec facile coguntur, nisi cogat necessitas, aut maligne se à testimonio ferendo subtrahant.*
4. *Aliqua persona privilegiata, ut valeridarii, milites in expeditione, ordinariè non coguntur ad testimonium ferendum.*
5. *Volentes tamen admittuntur, inuita si cogantur, nullum est eorum testimonium, nisi id fiat in defectum aliorum, & veritas per alios haberi nequeat.*

6. *Inve*

6. Jure Canonico privilegiatus non cogitur testari, nisi ostendatur testimonium eius esse necessarium, secus est in non privilegiato.
7. Privilegiatus adhibitus testis in testamento, vel contractu, sic circa illud lis oriatur, officium testis non potest declinare.
8. In causa criminali etiam laici testari non tenentur.
9. Subiunguntur aliquot limitationes.

NOTA I. Quæ notoria sunt, non indigent probatione aut ordine judiciario. *c. Tua. 8. de cohabit. Cleric. c. de manifesta. 17. causa. 2. q. 1. nec obstat, tamen si pars neget, si quidem ut Abbas ait hic: negatio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam. Procedunt autem hæc maximè in criminibus, sed in contractibus, alia ratio est, quia licet notorium sit, contractum præcessisse, tamen de formâ, qualitatibus, & requisitis ad obligationem plerumque aliquid latere potest, ut proinde pars negans seu contradicens intentionem actoris ad exceptiones admitti debeat, uti notavit *Innoc. cit. c. Tua. n. 9.**

NOTA II. Testes prius monendi sunt, ut testimonium ferant, sin autem recusent, tunc spectato jure Canonico cogi non debent, nisi se timore partis aduersæ subtrahant.

Sed ut quæstio plenè tractetur, num testis à iudice cogi possit ad testificandum, Dico **I.** In causis civilibus testes ordinariè cogi possunt à iudice seu superiore ita DD. in *c. 10. hoc. tit.* nam id ob publicam necessitatem receptum est, ne veritas cum præiudicio partis celetur. *c. 2. causa. 14. q. 2.* accedit, quod ferre testimonium sit vnum ex muneribus seu actibus publicis & necessariis. *argum. l. 1. ff. de testib. & tradit Gail. lib. 1. obseru. 100.*

Excipe I. Secundùm æquitatem Canoniam recipitur excusatio testium, nec facile coguntur, præterquam si eorum testimonium necessarium sit, quia alii rem non ita cognitam habent. *c. 2. hoc. tit.* aut si amore seu favore vnius partis aut odio

vel timore alterius partis se subtrahere velint. *c. 1. & penult. hoc. tit.* id verò præsumendum est, si quis rogatus testari nolit, nisi excusationem afferat & ostendat secundùm *gl. in cit. c. 10. verb. timore. Panorm. ibid. n. 5. & 6.* vbi addit oriri præsumptionem doli seu malitiæ aduersus testem, si testimonium ferre nolit, nisi ea præsumptio per aliam præsumptionem elidatur, ut si sit Religiosus, aut similis persona quæ iudiciale iuramentum facere veretur, imò vniuersim de Clericis dicitur in *c. Statutum. 38. causa. 2. quest. 6.* quod ad testimonium iudiciale compelli non debeant, intelligitamen, nisi eorum testimonium necessarium sit, vel nisi favore, odio aut timore se subtrahant, uti limitat *Farin. q. 78. n. 6.* vbi monet, id non esse præsumendum, sed contra ipsos ostendendum.

Excipe 2. Aliquæ personæ sunt privilegiatæ, quæ ad ferendum testimonium ordinariè non coguntur. *l. Inuiti 8. de testibus.* videlicet valetudinarii, milites in expeditione, qui reipublicæ aut aliâ causâ necessariâ absunt, vel aliter legitimè impediti sunt, quo minus accedere possint, de quibus *Farin. q. 78. cap. 2.* volentes tamen admittuntur, cum nemo privilegio suo uti cogatur, secundùm *gl. in cit. l. Inuiti. verb. non licet.* sin autem inuiti contra jus cogantur, testimonium eorum nullum est, teste *Ludov. Carerio in pract. crimin. de indicis. §. ult. n. 10. Farin. q. 78. n. 1.*

Præterea in defectum aliorum, siue si veritas per alios testes cognosci nequeat, tunc etiam privilegiati coguntur secundùm *gl. cit. & sumitur ex c. 2. causa. 14. q. 2.* vbi similiter dicitur sacerdotes non esse cogendos ad testificandum in causâ civili, præterquam si veritas aliter cognosci nequeat, teste *gl. ibid. verb. occultentur.* aut si ostendatur, quod malitiosè se subtrahat, videlicet odio vnius partis, aut timore, vel favore, quamobrem inter personas privilegiatas & non privilegiatas discriminè est, spectato jure Canonico, quod privilegiatus non cogatur testari, nisi ostendatur testimonium eius necessariū esse, ne alioquin jus partis periclitetur, vel

vel ostendatur, quòd malitiosè se subtrahat; at verò non priuilegiatus, si munus testandi declinare velit, ostendere debet iustam se recusandi causam habere, & testimonium eius necessarium non esse, quia per alios veritas cognosci possit. Denique secundam exceptionem limitant DD. apud *Farin. n. 118.* quòd priuilegiatus, si contractui aut testamento testis adhibitus sit, ac postea circa illud lis iudicaria oriatur, quòd munus ferendi testimonii declinare nequeat.

6 Dico 2. In causâ criminali, quâ agitur ad pœnam publicam, testes etiam laici non coguntur testificari, ita colligitur ex *c. Penult. hoc. tit. junctâ gl. ver. b. super. Imola n. 10. & tradit In hoc. in c. 10. hoc tit. n. 2. Abbas. n. 6.* contra Hostiensem in summâ *hoc. tit. n. 2.* ubi tamen testatur communi opinioni adhaerere curiam Romanam, ratio est, tum quia ex tali testimonio inimicitia & odium incurri potest, tum quia aliquo modo inhumanum est, ad pœnam hominis præsertim mortis aut mutilationis membrorum cooperari, quare secundum canones irregularitas ex defectu lenitatis ex hâc causâ contrahitur, quare Clerici minus etiam, quàm laici ad ferendum testimonium in causâ huiusmodi criminali cogi debent, uti docui *lib. 3. Th. Mor. Tract. 3. p. 3. cap. 7. n. 2. & 3.* Idemque sentiendum de laicis, qui ad clericatum aspirant teste *Farin. q. 58. n. 202.*

Excipe 1. Si veritas aliter cognosci non potest, tum testes laici cogantur etiam in criminalibus esse testes, teste *Innoc. cit. n. 1. & ibid. Imola & Abbate n. 6. & sumitur ex c. Peruenit. 5. hoc tit.*

Excipe 2. Si testis laicus malitiosè se subtrahat, vel pars aduersa malitiosè impediât testis productionem, uti hîc notauit *Innoc. & sumitur ex hoc c.*

Porro discriminem est inter causam civilem & criminalem; nam personæ non priuilegiatæ si à testimonio eximere se velint, ostendere debent se iustam recusandi causam habere, & veritatem per alios cognosci posse, cum alioqui suspectas se redderent; & verò

in causâ criminali præsumptio non est contra laicum testari recusantem, sed ut cogatur, ostendi debet, saltem coniecturis, quòd malitiosè se subtrahat, aut testimonium eius necessarium sit, uti hîc docet *Anton. & Imola. n. 5.* loquimur autem secundum jus Canonicum, nam spectato jure civili, etiam in causâ criminali testes laici ordinariè coguntur. *argum. huius capituli & tradit gl. in l. Si quando. 19. ver. b. causis. C. de testib. dummodò iudex iudicè interroget testes de crimine non omninò occulto, sed cuius publicam aliquam notitiam accepit.*

Excipe 3. Quòd ad testificandum de criminibus exceptis, aut in futurum perniciosis, indifferenter cogi possint laici, teste *Innocentio in c. 10. n. 5. 70. Andream in c. Dilect. n. 9. Imola. n. 7. hoc tit.*

Excipe 4. Si de crimine agatur ciuilitè ad restitutionem seu damni compensationem, vel si agatur per modum denuntiationis charitatiuæ, aut Canonicæ ad peccatum impediendum, vel paternè puniendum, item ne indignus promoueatur ad prælaturam, vel dignitatem, aut ut ab eâ remoueatur, juxta ea, quæ docet *Innoc. in c. Cum contra. hoc tit. Farin. n. 155.*

Excipe 5. Si agatur de crimine non directe ad pœnam, sed per modum exceptionis ad repellendum v. g. actorem, vel testem, uti docet *Innoc. in cit. c. Cum contra. verb. sed nonne. & alii apud Farin. n. 163.*

Excipe vltimò: quòd in causâ criminali testis productus à Reo ad innocentiam eius ostendendam haud dubiè compelli possit ad veritatem dicendam.

CAPITVLVM IV.

Peruenit.

PARAPHRASIS.

Prior S. Laurentii cum de Simoniâ & adulterio accusatus esset, quendam, qui ab accusatore in testem producendus erat, juramento astrinxit, ne contra ipsum deponeret, hoc intellectu, scribit Alexander III. cum nemo suo aduersario subtrahere